

PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU DYDD IAU, 13 IONAWR 2022

Yn bresennol: Cynghorydd Berwyn Parry Jones (Cadeirydd)
Cynghorydd Glyn Daniels (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Stephen Churchman, Elwyn Edwards, Annwen Hughes, Aled Wyn Jones, Elwyn Jones, Linda Morgan, Edgar Wyn Owen, Gwynfor Owen, Elfed P. Roberts, Angela Russell, Mike Stevens, Gethin Williams ac Owain Williams.

Swyddogion yn bresennol:

Llywela Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu), Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) a Natalie Jones (Swyddog Gwasanaeth Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 5:

Y Cynghorydd Dafydd Meurig (Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant), Mannon Trappe (Uwch Reolwr Diogelu, Sicrwydd Ansawdd a Iechyd Meddwl), Daron Owens (Swyddog Gweithredu a Phrosiectau Diogelwch Cymunedol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 6:

Steffan Jones (Pennaeth Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol), Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Steffan Jones (Pennaeth Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol), Meirion Williams (Pennaeth Cynorthwyol Priffyrdd a Bwrdeistrefol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:

Dafydd Wyn Williams (Pennaeth Adran Amgylchedd), Bethan Richardson (Rheolwr Rhaglen Newid Hinsawdd).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Simon Glyn, Kevin Morris Jones a Dafydd Owen ynghyd â'r Cynghorydd Catrin Wager (Aelod Cabinet Priffyrdd a Bwrdeistrefol).

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar y 4ydd o Dachwedd 2021 fel rhai cywir.

5. DIWEDDARIAD BLYNYDDOL Y BARTNERIAETH DIOGELWCH CYMUNEDOL

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant, gosododd y cefndir a'r cyd-destun, gan nodi bod gan awdurdodau lleol dyletswydd statudol i weithio mewn partneriaeth â'r Heddlu, y Gwasanaeth Iechyd, Gwasanaeth Prawf a'r Gwasanaeth Tân ac Achub, i ymdrin â diogelwch cymunedol. Eglurodd y gwneir asesiad strategol i adnabod blaenoriaethau yn rhanbarthol, 'roedd y cynlluniau lleol i ymdrin â'r blaenoriaethau hyn gerbron y Pwyllgor.

Trosglwyddwyd i'r Swyddog Gweithredu a Phrosiectau Diogelwch Cymunedol. Rhoddwyd trosolwg o'r prif bwyntiau o fewn yr adroddiad ac eglurwyd bod gofyn i'r bartneriaeth adrodd yn ôl i'r Pwyllgor yn flynyddol i ddiweddarar ar waith y bartneriaeth. Aethpwyd ati i nodi'r prif gerrig filltir a gyflawnwyd yn ystod y cyfnod diweddaraf a rhoddwyd trosolwg o'r gwaith oedd ar y gweill.

Yn ystod y drafodaeth, nodwyd y prif bwyntiau canlynol gan aelodau:

- Holwyd ynghylch y 5 cam gweithredu oedd heb eu cyflawni ers bron i ddwy flynedd. Beth oedd y camau nesaf i'w cyflawni?
- Cyfeiriwyd at y gwaith i adnabod adeiladau priodol ar gyfer y tîm camddefnyddio sylweddau ym Mangor a holwyd os oedd modd cael mwy o wybodaeth.
- Holwyd am y cynllun bugeiliaid stryd a pham nad ydynt yn weithredol gan fod y Cyngor yn defnyddio Zoom ers deunaw mis oedd modd iddynt ei ddefnyddio.
- Gofynnwyd a oedd gwaith yn ymwneud a chaethwasiaeth fodern yn rhan o'r bartneriaeth.
- Mynegwyd siom nad oedd cynrychiolwyr eraill o'r bartneriaeth yn bresennol i ateb cwestiynau.
- Holwyd faint o waith mae'r bartneriaeth yn ei wneud i gydweithio i rwystro troseddau megis trais yn y cartref.
- Nododd aelod ei bod yn pryderu am y cynnydd mewn pobl a oedd angen cefnogaeth iechyd meddwl, rhai yn camddefnyddio alcohol a digartrefedd yn enwedig yng Ngwynedd.
- Gofynnwyd a fyddai'n bosib cael cyfarfod â'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd newydd, bu ei ragflaenydd gerbron y Cyngor Llawn yn y gorffennol.
- Dywedwyd bod y pynciau o fewn yr adroddiad yn berthnasol i glybiau ieuencid a holwyd os oedd y clybiau ieuencid yn rhan o'r bartneriaeth.
- Cefnogwyd y syniad o wahodd y Comisiynydd Heddlu a Throsedd i'r Cyngor Llawn fel bod modd i'r holl aelodau ei gyfarfod.
- Holwyd ynghylch trosedd seibr gan fod problemau yn codi oddi ar wefannau cyfryngau cymdeithasol wrth i bobl ddatgelu data wrth ymateb i gwestiynau cyffredinol. Bod angen rhoi pwysau ar gwmnïau cyfryngau cymdeithasol i weithredu pan fo achosion yn cael eu hadrodd.
- Ategwyd at hyn gan nodi ei fod yn broblem ar draws y wlad, roedd angen gweithrediad gan Lywodraeth San Steffan.

Mewn ymateb, nododd y swyddogion:

- O ran y 5 cam gweithredu, oherwydd blaenoriaethau eraill nid oedd modd eu cyflawni. Byddai rhai ohonynt yn cael eu hystyried eto yn y dyfodol.

- Mewn perthynas â'r bugeiliaid stryd, dros y cyfnodau clo nid oedd pobl yn mynd allan wrth i dafarndai fod ar gau, felly doedd dim eu hangen. Yn ogystal ag hyn, wrth i'r cyfyngiadau lacio nid oeddent yn teimlo'n ddiogel bod allan oherwydd covid-19. Ategodd y byddai modd ail ymweld â hyn yn y dyfodol.
- Nododd y byddai'r wybodaeth ynghylch adeiladau priodol i'r tîm camddefnyddio sylweddau yn cael ei ddarparu i'r aelod wedi'r Pwyllgor hwn.
- Nid oedd achosion yng Ngwynedd o gaethwasiaeth fodern hyd yn hyn, ond yn ymwybodol ei fod yn rhywbeth all godi mewn unrhyw ardal.
- Nododd bod ymgynghoriad ar strategaeth trais yn y cartref a thrais rhywiol yn agored tan 1af Chwefror. O ran y maes addysg, bydd materion yn ymwneud â pherthynas iach yn dod yn rhan o'r cwricwlwm newydd i Gymru.
- Bod asiantaethau wedi bod yn cynnig cefnogaeth rithiol a gwaith cymorth o ran camddefnyddio alcohol yn ystod y pandemig.
- Ei fod yn bosib i'r Gwasanaeth Ieuencid fwydo i mewn i waith y bartneriaeth.
- Bod trosedd seibr yn fater 'roedd yr Heddlu yn cymryd o ddifrif ac roeddent yn cynnal hyfforddiant i bobl hyn i godi ymwybyddiaeth. Am godi'r mater yng nghyfarfod y Bartneriaeth gan ofyn beth oedd yr ymateb a derbynir gan gwmnïau cyfryngau cymdeithasol pan yn adrodd.

PENDERFYNWYD:

- 1. Derbyn cynnwys yr adroddiad a'r dogfennau atodol gan nodi'r sylwadau, a chefnogi blaenoriaethau a chyfeiriad y gwaith i'r dyfodol.**
- 2. Cysylltu gyda Chadeirydd y Cyngor i nodi dymuniad y Pwyllgor i estyn gwahoddiad i'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd i gyfarfod o'r Cyngor Llawn.**
- 3. Gofyn i'r bartneriaeth rhoi ystyriaeth i aelodau eraill y bartneriaeth fod yn bresennol yng nghyfarfod Trosedd ac Anrhefn y Pwyllgor Craffu Cymunedau.**

6. GLENDID STRYD

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Bennaeth yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol a thywyswyd yr aelodau drwy'r prif faterion.

Nodwyd bod gan y Cyngor ddyletswydd statudol i sicrhau nad oes sbwriel ar briffyrdd a manau cyhoeddus eraill.. 'Roedd yn wasanaeth gweladwy a phwysig yn enwedig yn ystod y cyfnod pandemig. Eglurwyd bod y Gwasanaethau Stryd yn ymdrin â bob safle cyhoeddus a pob ffordd oedd wedi ei fabwysiadu a reolir gan y Cyngor

Amlygwyd bod ardaloedd wedi eu rhannu yn barthau yn ôl eu defnydd. Eglurwyd bod glendid ardal yn cael ei asesu trwy gymharu gyda safon, roedd amrediad safon o Gradd A i D. Ymhelaethwyd y caniateir cyfnod amser gwahanol i lanhau'r ardaloedd a'u dychwelyd i'r safon briodol..

Nodwyd bod yr Adran wedi wynebu toriadau yn y gorffennol, a phwysau ychwanegol yn sgil cynnydd yn nhwristiaeth. Manylwyd ar weledigaeth y Gwasanaeth gan ofyn i'r Pwyllgor am eu sylwadau ar y weledigaeth.

Ategodd y Rheolwr Gwasanaethau Stryd sylwadau'r Pennaeth gyda'r pwyntiau canlynol:

- Cyfeiriodd at y cod ymarfer a nododd oherwydd sefyllfa Covid ni fyddai un newydd yn cael ei gyflwyno o fewn y flwyddyn. Nododd bod deddfwriaeth yn Lloegr i gosbi perchnogion ceir sy'n gollwng sbwriel, nid oedd hyn ar gael yng Nghymru ond yn cael ei hystyried.
- Nododd fel rhan o'r peilot, bod 4 bin clyfar wedi eu harchebu a fyddai'n gweithio drwy bŵer solar. Byddai'r bin yn gwasgu'r sbwriel nifer o weithiau cyn anfon signal i hysbysu'r swyddogion bod angen ei wagio.

Yn ystod y drafodaeth, cafwyd y prif sylwadau canlynol gan aelodau:

- Croesawyd y weledigaeth a holwyd am finiau ailgylchu ar strydoedd. Nododd bod pobl yn rhoi sbwriel yn y bin anghywir ar ddamwain neu yn ddiotal am gofynnwyd am fwy o wybodaeth am y broses casglu a'r gofynion staffio i wahanu a sortio'r deunydd.
- Holwyd ynghylch grwpiau codi sbwriel yn wirfoddol gan nodi bod digwyddiadau cyson ar draws y wlad ac yng Ngwynedd a'i fod yn syniad da bod y cyhoedd yn rhan o'r broses.
- Holwyd beth yw'r drefn efo ysgubo ffyrdd ag a yw hyn yn parhau mewn llefydd gwledig. Ategodd bod cadw ffyrdd yn lan yn ddull o osgoi llifogydd.
- Codwyd y mater o chwyn ar balmentydd yn enwedig rhai sy'n cael eu defnyddio yn llai aml.
- Cyfeiriwyd at y Tîm Cymunedau Glan a Thaclus a'r angen i wybyddu aelodau o waith y tîm.
- Derbynnir cwynion o ran arwyddion yn wyrdd a gydag ymgyrchoedd codi ysbwriel yn ail-gychwyn roedd bagiau duon yn cael eu rhoi tu ôl i finiau stryd. A ellir ystyried ysgubo'r llwybrau beicio yn dilyn torri tyfiant? Holwyd am drefniadau glanhau gwm cnoi.
- Yn falch bod addysgu plant wedi ei gynnwys fel un o'r camau nesaf ond gall oedolion greu mwy o broblem e.e. peidio â chodi baw cŵn. Wedi gweld cyd-gynghorwyr yn arddangos cynhwysydd siâp asgwrn i ddal bagiau baw cŵn ar y cyfryngau cymdeithasol. Oedd rhai ar gael i aelodau eraill.
- Bod staff yn ymwybodol o fannau problemus, dylid parhau i wagio biniau yn rheolaidd yn hytrach na defnyddio biniau clyfar.
- Yr angen i ail-edrych o ran rôl gwirfoddolwyr a chynghorwyr, nid oedd digon o gosbau yn cael eu rhoi yn unol â rheoliadau cadw cŵn ar dennyn a chodi baw ci.
- Pam fod y Cyngor yn rhoi bagiau baw cŵn i berchnogion gan mai eu cyfrifoldeb hwy ydyw?
- Ble fyddai'r biniau clyfar wedi eu lleoli fel rhan o'r peilot?
- Pryd fyddai'r ymgyrch codi ymwybyddiaeth o ran codi baw cŵn yn cychwyn?
- Bod angen cadw safleoedd biniau cymunedol yn daclus a'r angen i wneud *deep clean* yng nghanol trefi.

iateb, nododd y Pennaeth a'r Rheolwr Gwasanaethau Stryd y canlynol:

- Mewn perthynas â'r biniau ailgylchu ar y stryd, bod 3 neu 4 rhan i'r bin ar gyfer deunyddiau gwahanol. Gwelir ychydig o lygru deunydd yn y biniau ailgylchu. Parheir i gyfathrebu'r neges o ran ail-gylchu.
- Bod angen cyd-gordio ymgyrchoedd codi sbwriel grwpiau gwirfoddol gan roi ystyriaeth i fynediad at gyfarpar a lleoliad priodol i adael y sbwriel ar gyfer ei gasglu.
- Bod ysgubo ffyrdd mewn ardaloedd gwledig yn digwydd o leiaf unwaith y flwyddyn, gydag ysgubo mewn pentrefi yn digwydd o leiaf un waith y mis. Tîm arall oedd yn chwistrellu chwyn ar balmentydd a hynny o leiaf un waith y flwyddyn.
- Byddai nodyn yn cael ei anfon i holl aelodau'r Cyngor gyda gwybodaeth am y Tîm Cymunedau Glan a Thaclus.
- Bod y tîm yn glanhau arwyddion. Gadael iddynt wybod am leoliad y bagiau duon tu allan i'r cyfarfod. Rhoddir ystyriaeth i ysgubo llwybrau beicio yn dilyn torri tyfiant fel

rhan o'r adolygiad.

- Ei fod yn anodd glanhau gwm cnoi, prynwyd peiriant newydd drwy arian grant i dreialu ei ddefnydd. Gobeithir y byddai'r gwaith yma yn dod yn rhan o waith y Tîm Cymunedau Glan a Thaclus.
- Bod addysgu yn hanfodol a chynhelir gweithgaredd penodol.
- Gallai aelodau gysylltu â'r Rheolwr Gwasanaethau Stryd i wneud cais am y cynhwysydd siâp asgwrn a byddai'n trefnu i'w rhoi i'r warden yn yr ardal.
- Bod pwysau wedi bod ar y staff dros y ddwy flynedd diwethaf, edrychir ar drefniadau gwagio biniau stryd fel rhan o'r adolygiad. Credir bod lle i ddefnyddio biniau clyfar yn enwedig mewn llefydd pell.
- Bod angen edrych yn fwy manwl ar y sefyllfa baw cŵn, rhoddir ystyriaeth i gyflogi mwy o wardeiniaid gorfodaeth.
- Yn dilyn dyfodiad deddfwriaeth newydd nid oedd yn bosib i wirfoddolwyr orfodi ond edrychir ar wirfoddolwyr yn dosbarthu pecynnau a chynghori perchnogion cŵn. Hapus i gael trafodaeth bellach.
- Rhoddir pecynnau fel tacteg marchnata, sampl am ddim ond ni pharheir i'w rhoi.
- Bwriedir rhoi'r biniau clyfar mewn lleoliadau prysur trefol.
- Bod codi ymwybyddiaeth yn rhywbeth parhaus. Fel rhan o Caru Cymru, roedd ymgyrch cenedlaethol 'Gadael olion pawennau yn unig' yn cael ei hyrwyddo ar y cyfryngau cymdeithasol. Bod arwyddion newydd yn cael eu treialu gydag arwyddion bychan a oedd yn disgleirio yn y tywyllwch wedi eu gosod yn Nolgellau. Pe byddai aelodau eisiau treialu arwyddion newydd, dylent gysylltu â'r Rheolwr Gwasanaethau Stryd.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

7. TORRI GWAIR A CHYNNAL TIROEDD

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Bennaeth yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol, gosododd y cefndir a'r cyd-destun. Nododd er mwyn cyflawni dyletswyddau bod angen paratoi a mabwysiadu polisi torri gwair ar gyfer ymylon ffyrdd, oedd yn ystyried anghenion defnyddwyr y ffordd, yn ogystal ag anghenion bywyd gwyllt. Cyfeiriodd at yr adolygiad o drefniadau torri gwair a'r gyfundrefn cynnal arfaethedig a oedd gerbron er trafodaeth.

Manylodd Pennaeth Cynorthwyol Priffyrdd a Bwrdeistrefol ar rai o'r camau a oedd yn cael eu cymryd. Nododd bod yr Adran yn cydweithio gyda'r Uwch Swyddog Bioamrywiaeth ac yn adnabod manau penodol o ran casglu'r gwair yn dilyn ei dorri. Cyfeiriodd at brosiect 'ymylon gwell' gyda'r elusen Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol, a oedd i'w gynnal ym mlwyddyn ariannol 2022-23. Nododd bod *Plantlife* wedi cyhoeddi dogfen yng nghyswllt ymylon ffyrdd cefn gwlad a oedd wedi derbyn sêl bendith Llywodraeth Cymru.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol, nodwyd y sylwadau canlynol gan aelodau:

- Bod rhai yn gefnogol i newid trefniadau torri gwair i wella bioamrywiaeth, ond doedd eraill ddim yn gefnogol.
- Yn derbyn cwynion o ran coed yn ymwithio i'r ffyrdd, a ellir addasu uchder torri mewn rhai achosion? Bod angen cael balans rhwng hybu bioamrywiaeth a diogelwch ffyrdd. Efallai byddai'n opsiwn i dorri un ochr mewn rhai manau. Yn gefnogol i doriad llawn diwedd Hydref i ddelio gyda gordyfiant prysgwydd ond o'r farn bod torri gwair ym mis Awst mewn ardaloedd gwledig yn rhy hwyr.
- Bod angen torri mewn ardaloedd 30mya. Roedd ardaloedd yn fwy taclus pan gesglir y gwair a dorrwyd. Beth oedd yr ystyriaethau wrth ddod i

gasgliad o ran casglu'r gwair yn dilyn ei dorri? Byddai toriad ym mis Awst yn rhy hwyr yn ei ardal – fyddai'n bosib cael rota o ran pa ardaloedd oedd yn cael toriad gyntaf?

- Yn sicr roedd lonydd cul angen sylw. Ei fod yn bwysig i fioamrywiaeth bod rhai mannau yn cael eu gadael. Dylai'r Cyngor dynnu lluniau pan fo blodau gwyllt yn eu hanterth a'u defnyddio i hyrwyddo.
- Bod sbwriel yn dod i'r amlwg yn dilyn torri gwair a'r angen i gyd-gordio trefniadau. Wedi derbyn cwynion o ran drain yn crafu ceir ar lonydd cul a thractorau a ddefnyddir i dorri yn rhy lydan ac yn tynnu waliau i lawr. Dylid ystyried defnyddio peiriannau torri clawdd mewn rhai ardaloedd cul.
- Bod agweddau yn newid o ran torri gwair gyda mwy o ystyriaeth i fioamrywiaeth. Yn gefnogol i beidio â thorri os oedd yn dderbyniol o safbwynt diogelwch.

Mewn ymateb i'r sylwadau uchod, nododd y swyddogion:

- Bod symudiad i wneud toriad llawn yn hwyrach yn y flwyddyn. Angen adnabod ardaloedd penodol i hybu bioamrywiaeth gan gynnwys plannu. Edrychir ar y defnydd o chwistrellwr i ladd chwyn gan gynnwys rhoi mwy o bwyslais ar ddefnyddio ysgubwr yn lle.
- Bod gwrychoedd yn cael eu torri i fyny i uchder o 1 medr, cyfrifoldeb y perchennog oedd y tyfiant uwchlaw hyn. Rhoddir ystyriaeth i ardaloedd penodol fel rhan o'r adolygiad.
- Rhoddir sylw i sylwadau'r aelod. O ran casglu'r holl wair yn dilyn ei dorri, bod angen rhoi ystyriaeth i adnoddau a'r amser ynghlwm gan y byddai yn sicr yn golygu cost i'r Cyngor.
- Diolch i'r Pwyllgor am y sylwadau, fe roddir sylw i'r materion a godwyd a dychwelir i'r Pwyllgor i adrodd ar yr hyn a gyflawnwyd. Nodwyd bod yr Adran yn ymdrin â gwaith Clwyf yr Onnen, a allai fod yn fater i'r Pwyllgor ei ystyried yn y dyfodol.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

8. BWRDD NEWID HINSAWDD

Nodwyd yn dilyn y drafodaeth yng nghyswllt aelodaeth y Bwrdd Newid Hinsawdd yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 23 Medi 2021, o dan yr eitem 'Newid Hinsawdd', derbyniwyd cais i ethol aelod i gynrychioli'r Pwyllgor ar y Bwrdd.

Eglurwyd bod y Bwrdd wedi gwahodd y Cynghorydd Angela Russell fel y Pencampwr Bioamrywiaeth, ac yn estyn gwahoddiad i'r Pwyllgor enwebu un aelod arall oedd gyda diddordeb yn y maes ac yn awyddus i gyfrannu at y gwaith.

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Mike Stevens i gynrychioli'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ar y Bwrdd Newid Hinsawdd.

Ar derfyn y cyfarfod, cymerodd y Cadeirydd y cyfle i ddiolch i Natalie Lloyd Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth) am ei gwaith. Dymunwyd yn dda iddi ar gyfer y dyfodol.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.40 y.b. a daeth i ben am 1.15 y.h.

CADEIRYDD